
ИНСТРУКЦІЯ

для

ПРЕПОДАВАНІЯ ПОЛЬСКАГО
ЯЗЫКА

въ Гимназіяхъ и Обводовыхъ
Училищахъ.

INSTRUKCYA

do

WYKŁADU JEZYKA POSKIEGO

w Gimnazyach i Szkołach

Obwodowych.

156/13

Цѣль и объемъ преподаванія Польскаго языка.

Главная цѣль обученія Польскому языку состоитъ въ умственномъ усовершенствованіи юношества, находящемся въ тѣсной и неразрывной связи съ усовершенствованіемъ нравственнымъ. Языкъ, который служилъ ученикамъ съ малолѣтства къ выраженію первыхъ чувствованій и мыслей, къ слушанію первыхъ наставленій и знаній, языкъ, столь для нихъ понятный, не требуетъ такихъ трудовъ и памяти, какъ требуютъ другіе языки въ тщательномъ изученіи словъ и выраженій, или въ усвоеніи оборотовъ свойственныхъ рѣчи: слѣдовательно, чѣмъ меньше представляеть труда, и чѣмъ меньше обременяеть память, тѣмъ болѣе остается времени и удобства къ занятію и развитію другихъ умственныхъ силъ. Здѣсь чрезвычайно

D-254/84

156/13

Cel i zakres nauki Języka Polskiego.

W nauce Języka Polskiego głównym jest celem umysłowe kształcenie młodzieży, uważane w ścisłym i nierozdzielnym związku z kształceniem moralnym. Język, który uczniom od lat dziecinnych służył do wyrażania pierwszych uczuć i myśli, do odbierania pierwszych przestroż i nauk; język dla nich tak zrozumiały nie potrzebuje, tyle co inne, mozółu i trudu pamięciowego w skrzętném zbieraniu wyrazów i wyrażeń, albo w przejmowaniu właściwych obrotów mowy: im tedy mniej zadaje pracy i zatrudnienia dla pamięci, tém więcej zostawia czasu i sposobności do zajmowania i rozwinięcia innych władz umysłowych. Tu jest rzeczą niezmiernie ważną, aby uczniowie ugruntowali się i wydoskonalili w tém, co już umieją; aby poznali swoje błędy nał-

важно то, чтобы ученики основательно знали и усовершенствовались въ томъ, что уже имъ извѣстно; чтобъ познавши свои привычныя ошибки въ изустной и письменной рѣчи, навсегда ихъ оставили, и чтобы наконецъ дошли до истиннаго сознанія въ себѣ природныхъ способностей, и, не приписывая имъ ни слишкомъ много, ни слишкомъ мало, не увлекались бы поверхностною легкостью, и не страшились дѣйствительныхъ трудностей въ наукѣ. Изъ всего же, что читаютъ, чему учатся, должны стараться извлекать для себя полезныя и спасительныя наставленія, которыя, оживляя религіозныя и нравственныя чувстваванія, были бы руководителями къ добродѣтельной жизни.

Смотря съ этой точки зрѣнія, Учитель долженъ быть не только знающимъ свое дѣло, но и неутомимо ревностнымъ, чтобы, при изложеніи науки, столько же способной занять умъ, какъ и сердце, надлежащимъ образомъ руководить своихъ учениковъ на пути умственнаго и нравственнаго образованія. Онъ долженъ всегда придерживаться того педагогичес-

гове въ мѣовіеніи і писаніи, і з них сія отряснѣли; абы наресцие досзли до справіедливого uznania w sobie przyrodzonych zdolności, і не przypisując im za nadto lub za mało, nie uwodzili się pozorną łatwością ani zrażali rzeczywistemi trudnościami w nauce. Ze wszystkiego zaś, co czytają, czego się uczą, starać się powinni wyciągać dla siebie zdrowe і zbawienne przestrogi, któreby, ożywiając uczucia religijne і moralne, do życia cnotliwego były skazówką.

Z tego zapatrując się stanowiska, nauczyciel powinien być nie tylko umiejętnym, ale і niez mordowanie gorliwym, абы, przy wykładzie nauki zarówno zdolnej zająć umysł і serce, przewodniczył godnie swym uczniom w drodze umysłowego і moralnego kształcenia. Trzymać się on ma zawsze тей doświadczeniem stwierdzonej pedagogicznej zasady: іż należy jednocześnie rozwijać і kształcić wszystkie władze w młodocianych umysłach się objawiające, і mieć je na pilnym baczeniu, абы która z tych władz z uszczerbkiem других nie wygórowała.

каго правила, утвержденного опытом, по которому надлежитъ одновременно развивать и образовывать всѣ способности, проявляющіяся въ молодыхъ умахъ, и тщательно наблюдать, чтобы которая нибудь изъ этихъ способностей не усилилась съ ущербомъ другихъ. И такъ изодряя память учащихся, надобно сколько возможно стараться развивать и укрѣплять еще слабое ихъ вниманіе и понятіе, въ позднѣйшихъ же лѣтахъ склоненное къ высокопарности воображеніе подчинять разсудку. Къ нравственному образованію доставятъ учащему самое лучшее средство примѣры религіознаго и нравственнаго содержанія, избираемые для чтенія и декламации.

Кромѣ цѣли столь важной и трудной къ достиженію, какова умственное и нравственное образованіе учащагося юношества, равно заслуживаетъ вниманіе, въ обученіи Польскому языку, другая цѣль, не менѣ важная и обширная въ своихъ послѣдствіяхъ, и проистекающая изъ того положенія, что польскій языкъ, какъ родной почти для всѣхъ учениковъ, долженъ быть

Kształcąc tedy w uczniach początkowych pamięć, powinien jak najstaranniej rozwijać i wzmacniać ich słabą jeszcze uwagę i pojęcie; a wydobywając znowu w dalszych latach tak skłonną do wybujałości i imaginacją, poddawać ją pod kierunek rozsądku. Do kształcenia moralnego nastęrczą mu najlepszą sposobność przykłady treści religijnej i moralnej, na czytanie i deklamacyą wybierane.

Obok celu tak ważnego i trudnego do osiągnięcia, jakim jest kształcenie umysłowe i moralne uczącej się młodzieży, na równy wzgląd zasługuje, w nauce Języka Polskiego, drugi cel niemniej ważny i rozległy w swych skutkach, a wynikający z tej zasady: że język polski jako rodowity dla ogółu uczniów, uważać należy za podstawę w uczeniu innych języków. Z tych dwóch głównych względów rozszerza się zakres nauki, która, oprócz obehnania uczniów z właściwościami językowemi i dziełami celniejszych pisarzy polskich, obej-

принимаетъ въ основаніе изученія другихъ языковъ. Изъ этихъ двухъ главныхъ цѣлей распространяется объемъ науки, которая кромѣ познаниа учениковъ съ свойствами языка и сочиненіями перво-степенныхъ польскихъ писателей, заключаетъ въ себѣ все, что только принадлежитъ къ общимъ правиламъ, а именно: основанія общей грамматики, риторики и поэтики.

КЛАССЪ I-ый (4 часа въ недѣлю).

A. Чтеніе и декламация.

Не смотря на то, что поступающіе въ этотъ классъ ученики обязаны уже безошибочно читать и писать по польски, должны однакожъ заниматься чтеніемъ для того, чтобы приучиться читать внимательно, громко и съ измѣненіемъ голоса, надлежащимъ. При поочередномъ чтеніи, кромѣ изъясненія труднѣйшихъ мѣстъ, касательно смысла, заключающагося въ нихъ, Учитель будетъ обращать вниманіе учениковъ на внѣшнее устройство

mie w sobie wszystko, co tylko do prawidłowości ogólnej należy, jako to: zasady grammatyki powszechnej, retorykę i poetykę ogólną.

KLASSA I. (4 godziny na tydzień).

A. Czytanie i deklamacya.

Uczniowie do téj klasy przybywający powinni już wprawnie czytać i pisać po polsku, mają się jednak zajmować czytaniem, aby się przyzwyczaili czytać uważnie, głośno i z należytem tonem. Przy kolejnym czytaniu, oprócz objaśniania miejsc trudniejszych co do myśli w nich wydanej, zwracać będzie nauczyciel uwagę uczniów na skład zewnętrzny wyrazów, rozdzielając je na zgłoski, a te znowu na głoski; objaśni sposobem

словъ, раздѣляя ихъ на слоги, слоги на буквы, и изъяснить практически значеніе и употребленіе знаковъ препинанія, и вмѣстѣ съ тѣмъ укажетъ ошибки, наиболѣе слушающіяся въ изустной и письменной рѣчи.

Для чтенія назначается *Хрестоматія Закржевскаго для I-го класса*, изъ которой избранныя басни и повѣсти будутъ назначаемы ученикамъ для выучиванія наизусть и рассказыванія своими словами.

Б. Грамматика.

Въ изложеніи начальной грамматики Учитель будетъ упражнять учениковъ практически въ разборѣ словъ какъ частей рѣчи, представляя имъ многіе примѣры, которые наконецъ и сами ученики должны приписывать. Въ послѣдствіи пройдетъ грамматическія измѣненія: именъ, мѣстоименій, глаголовъ, причастій, по ихъ склоненіямъ и спряженіямъ или образцамъ; разнымъ же отбѣнкамъ спряже-

практичнымъ значеніе и уживаніе знаменъ писарскихъ, oraz wskaże błędy najczęściej się zdarzające w mówieniu i pisaniu.

Do czytania przeznaczają się *Wypisy Zakrzewskiego na klasę I*, z których wybrane bajki i powieści dawane będą uczniom do wyuczania się na pamięć i opowiadania swymi słowy.

В. Грамматика.

W wykładzie grammatyki początkowej, nauczyciel wprawiać będzie uczniów praktycznie do rozpoznawania wyrazów uważanych jako części mowy, a to przez dawane im liczne przykłady, które nareszcie i sami uczniowie dobiierać mają. W dalszym ciągu nauki przejdzie odmiany grammatyczne imion, zaimków, słów i imiesłów, podług właściwych form czyli wzorów; a wszelkie odcinienie form i nieforemności, mianowicie

ній и неправильности, особенно въ измѣненіяхъ именъ и глаголовъ, оставить для 2-го класса, а равно изъясненіе несклоняемыхъ частей рѣчи.

В. Домашнія упражненія.

Домашнія упражненія будутъ состоять въ томъ, чтобы ученики выписывали слова, въ которыхъ чаще всего случаются ошибки противъ правописанія и правильного произношенія; также чтобы производили однѣ части рѣчи изъ другихъ или приписывали однѣ къ другимъ, а именно, чтобы составляли изъ существительныхъ именъ прилагательныя и на оборотъ, также изъ глаголовъ причастія и существительныя отглагольныя и приписывали бы къ даннымъ существительнымъ прилагательныя имена, прилагательныя мѣстоименія и причастія, наконецъ писали бы содержаніе того, что читано въ классѣ.

КЛАССЪ II-ой (3 часа въ недѣлю).

А. Грамматика.

Въ этомъ классѣ Учитель повторитъ,

w odmianach imion i słów, odłoży do klasy 2gięj, równie jak rozwinięcie nauki o częściach mowy nieodmiennych.

С. Ćwiczenia domowe.

Na ćwiczenia domowe mają uczniowie wypisywać wyrazy, w których najczęściej błędy przeciwko pisowni i dobremu wymawianiu zachodzą; tudzież formować jedne części mowy z drugich lub dobiierać jedne do drugich, a mianowicie: formować z rzeczowników przyimiotniki i na odwrot, jako też ze słów imiesłowu i rzeczowniki słowne; dobiierać zaś do rzeczowników danych przyimiotniki, zaimki przymiotne i imiesłowu; nareszcie przepisywać w treści, co się czytało w szkole.

KLASSA II. (3 godziny na tydzień).

А. Grammatyka.

W tej klasie nauczyciel powtórzy, roz-

разовьеть и пополнить начатую въ I-мъ классѣ этимологическую часть грамматики. Сперва, объяснивъ примѣрами, чѣмъ отличаются части рѣчи склоняемыя отъ несклоняемыхъ, укажетъ разницу между словами первообразными и производными и между производными и сложными изъ двухъ первообразныхъ, или изъ первообразнаго и частицы. Здѣсь уже будетъ обращено вниманіе на всѣ отбѣнки склоненій и спряженій, вмѣстѣ съ неправильностями, встрѣчающимися въ этихъ же измѣненіяхъ, притомъ пополнится преподанное въ I-мъ классѣ ученіе о числительныхъ именахъ, мѣстоименіяхъ, причастіяхъ и словахъ несклоняемыхъ. При изложеніи же грамматики равно какъ и при чтеніи книгъ Учитель долженъ практически показывать согласованіе и управленіе словъ, соединенныхъ между собою въ одно предложеніе.

Б. Чтеніе и декламация.

Для чтенія въ классѣ употреблять: *Хрестоматию Загржевскаго для II-го класса*; также избранныя Учителемъ басни Крассицкаго и Яховича; ученики же обязаны

виніе i uzupełni podaną w klasie Iszej część etymologiczną grammatyki. A najprzód objaśniewszy na przykładach, czém się różnią części mowy odmienne od nieodmiennych, wskaże różnicę pomiędzy wyrazami pierwotnymi i niezłożonymi, a pochodnymi i złożonymi lub przyrostkowemi. Tu już będą się uważać wszystkie odcienie form przypadkowania imion i czasowania słów, wraz z nieforemnościami w tychże odmianach zachodzącemi; tudzież uzupełni się podana w klasie Iszej nauka o imionach liczebnych, zaimkach, imiesłowach, wyrazach nieodmiennych. Tak zaś przy wykładzie grammatyki, jako i przy czytaniu książek wskazywać ma nauczyciel praktycznie zgodę i rząd między wyrazami połączonymi z sobą w jedno zdanie.

В. Czytanie i deklamacya.

Do czytania w szkole służyć będą *Wypisy Zakrzewskiego na klasę IIgą*, tudzież wybrane przez nauczyciela bajki Krasieckiego i Jachowicza; a uczniowie mają opowiadać

разсказывать своими словами повѣсти и басни, читанныя въ классѣ. Учитъ наизусть будутъ не только стихи, но и прозу.

В. Домашнія упражненія.

Домашнія упражненія въ подобномъ родѣ, какъ въ I-мъ классѣ.

ПРИМЪЧАНІЕ. Правописаніе должно быть согласно съ основаніями, принятыми въ грамматикѣ, предписанной для двухъ первыхъ классовъ.

КЛАССЪ III-ій (3 часа въ недѣлю).

А. Грамматика.

Учитель, повторивъ часть грамматики, во II-мъ классѣ пройденную, приступитъ къ изложенію слѣдующей части о *Синтаксисѣ или Словосогненіи*. Здѣсь сперва покажетъ составъ простаго предложенія, также различіе между главными и подчиненными словами въ развитомъ предложеніи. Потомъ перейдетъ къ раздѣленію простыхъ и сложныхъ предложеній, а наконецъ періодовъ, не упуская никогда изъ виду отношеній между словами въ предложеніи, и предложеніями въ періодѣ. При разборѣ предложеній объяснитъ

своими словами повѣсти и басни читаные въ школѣ. Декламачіе давать się będą nie tylko z poezyi, ale i z prozy.

С. Ćwiczenia domowe.

Ćwiczenia domowe mają być podobne jak w klasie Iszej.

UWAGA. Pisownia ma być jednostajna podług zasad przyjętych w grammatyce przepisanej na dwie Isze klasy.

KLASSA III. (3 godziny na tydzień).

А. Grammatyka.

Nauczyciel, powtórzywszy grammatykę na klasę 2gą, przystąpi do wykładu nauki o *składni*. Tu najprzód okaże skład zdania pojedynczego, tudzież różnicę między wyrazami głównemi a podrzędnymi w zdaniu rozwiniętym. Następnie przejdzie do rozgatunkowania zdań pojedynczych i złożonych, nareszcie do rozkładu okresów; mając zawsze na względzie stosunki zachodzące pomiędzy wyrazami w zdaniu, a zdaniami, w okresie. Przy rozbiorze zdań, wyjaśni przeznaczenie przypadków i przyimków przypadkom właściwym posługujących; uzupeł-

назначеніе надежей и предлоговъ, требующихъ извѣстныхъ надежей; дополнитъ ученіе объ употребленіи числительныхъ именъ, личныхъ мѣстоименій, глаголовъ и нарѣчій, вмѣстѣ съ тѣмъ изложитъ правила словосочиненія, согласованія словъ, ихъ управленія и порядка; при разборѣ же періодовъ изложитъ правила употребленія времени и наклоненій, а вмѣстѣ пополнитъ ученіе объ употребленіи причастій, относительныхъ мѣстоименій, союзовъ и знаковъ препинанія. Наконецъ дастъ краткое понятіе о грамматическихъ фигурахъ, а именно: о *вставленіи*, *вытущеніи*, *перемѣнѣ* и *перестановкѣ* буквъ или словъ.

Б. Чтеніе и декламация.

Для чтенія будутъ служить: *Хрестоматія Закржевскаго для III-го класса*, нѣкоторыя цѣлыя главы изъ *Доседаментскаго* и цѣлая 1-ая и 2-ая книга первой части *Пана Подстоля*, правоучительныя повѣсти Карпинскаго и отрывки изъ переведеннаго имъ на польскій языкъ сочиненія Деліла о *Садахъ*. При чтеніи дол-

ні науку о używaniu liczebników, zaimków osobowych, słów i przysłówków; — wyłoży prawidła składni zgody, rządu i szyku: przy rozbiorze zaś okresów, poda prawidła na używanie czasów i trybów, tudzież uzupełni naukę o używaniu imiesłówów, zaimków względnych, spójników i znaków przestankowych. Nareszcie poda w krótkości naukę o postaciach grammatycznych, a mianowicie: o *dobatni*, *wyrzutni*, *zamienna* i *przekładni*.

В. Czytanie i deklamacya.

Do czytania służyć mają *Wypisy Zakrzewskiego na klasę IIIcą*; tudzież niektóre całkowite rozdziały z *Doświadczyńskiego*, cała księga 1sza i 2ga części 1szej z *Pana Podstolego*, powieści moralne z *Karpińskiego* i wyimki z tłumaczonego poematu *Delila o Ogrodach*. Przy czytaniu nie zaniedba się opowiadanie ustne, a deklama-

жны быть и изустные рассказы, а для де-
кламаціи надобно избирать, какъ во
II-мъ классѣ, не только стихи, но и
прозу.

В. Домашнія упражненія.

Кромѣ грамматическихъ сочиненій для
упражненія въ примѣненіи изложенныхъ
правилъ, ученики будутъ писать повѣсти
читанныя въ классѣ, также объяснять по-
словицы и дѣлать ихъ примѣненіе, описы-
вать и объяснять примѣрами значеніе словъ
подобозначащихъ; наконецъ будутъ упра-
жняться въ сочиненіи писемъ о предме-
тахъ соответственныхъ своему возрасту и
состоянію.

ПРИМѢЧАНІЕ. Изъ числа занятій, на-
значенныхъ для 3-хъ упомянутыхъ клас-
совъ, болѣе всего нужно посвящать време-
ни на чтеніе и изустный рассказъ.

КЛАССЪ IV-ый (2 часа въ недѣлю).

А. О Словѣ и о риторическихъ фигурахъ.

Въ этомъ классѣ Учитель, повторивъ

еяе będą tu równie jak w klasie 2giej wy-
bierane nie tylko z poezyi, ale i z prozy.

C. Ćwiczenia domowe.

Oprócz ćwiczeń grammatycznych dla
wprawy w zastosowanie wyłożonych prawi-
deł, będą uczniowie podawać na piśmie po-
wieści czytane w szkole; tudzież tłumaczyć
przysłowia i wskazywać ich zastosowania,
opisywać i objaśniać przykładami znaczenie
wyrazów blisko-znacznych; nareszcie wpra-
wiać się do pisania listów w przedmiotach
odpowiednich swojemu wiekowi i położeniu.

UWAGA. Z rozdziału zatrudnień ozna-
czonych dla 3ch klas powyższych, najwię-
cej ma się łożyć czasu na czytanie i ustne
opowiadanie.

KLASSA IV. (2 godziny na tydzień)

A. Nauka o stylu i o postaciach retorycznych.

W tej klasie nauczyciel, powtórzywszy

грамматику, пройденную въ III-мъ классѣ, приступить къ изложенію теоріи о слогахъ и риторическихъ фигурахъ. Здѣсь сперва обратить вниманіе на главные качества и особенныя достоинства слога, а потомъ на его недостатки, наконецъ познакоивши учениковъ съ различными названіями слога, покажетъ его раздѣленіе на три рода, но отличительнымъ признакамъ и употребленію каждаго изъ нихъ. Для объясненія каждаго свойства и рода слога надобно показать примѣры, которые ученики должны выучить наизусть; такимъ образомъ изложенная и примѣрами объясненная теорія можетъ быть применена и причтенія книгъ. Изъ риторическихъ фигуръ тѣ только будутъ предметомъ изложенія, которыя наиболее придаютъ украшенія, силы и выразительности рѣчи, вмѣстѣ съ тѣмъ труднѣйшія для изъясненія, какъ то: *метафора, аллегорія, сравненіе, противоположеніе, перифразисъ, гипербола, олицетвореніе или одушевленіе, обращеніе, иронія*. О другихъ же фигурахъ, менѣе трудныхъ для изъясненія, довольно будетъ сдѣлать только намекъ и объяснить ихъ примѣрами.

grammatykę na klasę IIIcią, przystąpi do wykładu nauki o stylu i o postaciach retorycznych. Tu najprzód uważać będzie główne przymioty i szczególne zalety, a potem wady stylu; nareszcie obeznawszy uczniów z rozmaitemi nazwiskami stylu, wskaże jego podział na trzy rodzaje, ze względu na cechy znamienne i użycie każdego z tych trzech rodzajów. Na każdy przymiot i rodzaj stylu mają być przywiedzione przykłady, których uczniowie będą wyuczać się na pamięć; a tak wyłożona i przykładami objaśniona teoria znajdzie jeszcze swe zastosowanie i przy czytaniu książek.

Z postaci retorycznych te tylko będą przedmiotem wykładu, które najwięcej się przyczyniają do nadania mowie wdzięku, mocy i wyrazistości, a zatem trudniejsze są do wytłumaczenia, jako to: *metafora, allegorya, porównanie, antyteza, omówienie, hiperbola; ironia, prozopopeja, apostrofa*. O innych postaciach łatwiejszych do wytłumaczenia, dosyć będzie uczynić tylko ustną wzmiankę i objaśnić je przykładami.

Б. Чтение и декламация.

Для чтения въ классѣ назначаются: *Раміатка по добрымъ Оjcu* а именно главы: I. XXIV. XXX. XXXII. XXXV. XXXVI; которыхъ содержаніе ученики обязаны представлять Учителю на бумагѣ. Надобно также записать учениковъ чтеніемъ повѣстей, писемъ и разсужденій нравственнаго содержанія изъ сочиненій Крассіаго. Для декламации будутъ служить примѣры, приведенныя для показанія различныхъ качествъ слога.

В. Домашнія упражненія.

Кромѣ сочиненій, какія встрѣчаться будутъ при чтеніи книгъ въ классѣ, ученики обязаны писать письма различнаго содержанія и переводить избранныя Учителемъ мѣста изъ латинскихъ авторовъ, назначенныхъ для этого класса.

КЛАССЪ V-ый (2 часа въ недѣлю).

А. Риторика.

Въ изложеніи риторики, не ограничи-

В. Czytanie i deklamacya.

Do czytania w szkole przeznaczają się *Ramiatka po dobrym ojcu*, a mianowicie rozdziały I. XXIV. XXX. XXXII. XXXV. XXXVI, których treść mają uczniowie podawać na piśmie. Czytane także będą powieści, listy i rozprawy w przedmiotach moralnych, mianowicie z dzieł Krasickiego. Do deklamacyi posłużą przykłady podane na rozmaite przymioty stylu.

С. Ćwiczenia domowe.

Oprócz ćwiczeń, jakie nastęrczać będzie czytanie ksiązek w szkole, mają uczniowie pisać listy w różnych przedmiotach, i tłumaczyć wybrane przez nauczyciela wyimki z autorów łacińskich przeznaczonych na tę klasę.

KLASSA V. (2 godziny na tydzień).

А. Retoryka.

W wykładzie retoryki nie ograniczającej

вающейся исключительно однимъ только краснорѣчьемъ, но объемлющей всѣ роды прозы, Учитель сообщитъ ученіе о письмахъ, діалогахъ и прозаическихъ повѣстяхъ; также объ исторіи и біографіи, наконецъ о различныхъ родахъ краснорѣчія по раздѣленію древнихъ и новѣйшихъ ритороевъ, относительно предмета, цѣли, расположенія и выраженія или слога. При изъясненіи каждаго изъ упомянутыхъ родовъ прозы, познакомятъ учениковъ съ лучшими писателями и будутъ читать въ классѣ избранныя, особенно изъ польскихъ писателей, мѣста, показанныя ниже подъ буквою Б. Равнымъ же образомъ какъ при изложеніи теоріи, такъ и при чтеніи избранныхъ мѣстъ, Учитель будетъ стараться убѣдить учениковъ особенно въ томъ, что въ прозѣ логическія достоинства имѣютъ преимущество передъ эстетическими.

Б. Чтеніе книгъ.

Для чтенія въ классѣ съ надлежащимъ разборомъ и объясненіемъ будутъ служить:

сіę wyłącznie krasomowstwem, ale która obejmuje wszystkie rodzaje prozy, nauczyciel poda naukę o listach, dialogach i powieściach prozaicznych, tudzież o historyi i biografii, nareszcie o rozmaitych rodzajach wymowy podług podziału dawnych i późniejszych retorów; a to pod względem przedmiotu, celu, układu i wystowienia czyli stylu. Przy nauce o każdym z wymienionych rodzajów prozy, poda wiadomość o celniejszych pisarzach, i czytać będzie w szkole wybrane, mianowicie z pisarzy polskich, wyimki podług spisu pod literą B. poniżej umieszczonego. Tak zaś przy układzie nauki jako téż i przy czytaniu wyimków, będzie się starał nadewszystko wrazać w uczniów to przekonanie: że mianowicie w prozie zalety logiczne mają pierwszeństwo przed estetycznymi.

В. Czytanie książek.

Do czytania w szkole z należytym rozbiorem i objaśnieniem służyć będą.

1-хъ,, Примѣры польскаго слога" Игн. Шидловскаго, а именно письма II, IV, VIII, XIV, XXXII, XXXIII, XXXVII, XL, XLI; также примѣры на стр. 72, 108, 113, 123, 141, 149, 170, 176, 194, 197, 241, 264, 269, 347, 350, 364, 367, 380, 381, 410.

2. Избранныя изъ VII тома діалоги Красickaго.

3. Изъ сочиненія подъ заглавіемъ: „Pamiętka po dobrym Ojcu" главы: II, IV, V, XIV, XVIII, XIX, XXI, XXVII, XXIX, XXXI, XXXIII, XXXIV, XXXIX; изъ этихъ будутъ нѣкоторые назначаемы ученикамъ для домашняго чтенія, въ чемъ они должны отдать отчетъ словесно или письменно.

В. Домашнія сочиненія.

Кромѣ домашнихъ сочиненій, какія представлять будетъ чтеніе книгъ, ученики обязаны писать письма и разговоры по образцу читанныхъ ими въ классъ, также переводить отрывки изъ Русской Хрестоматіи, назначенной для этого класса.

1) *Przykłady stylu polskiego* przez Ignacego Szydłowskiego, а мianowicie listy II. IV. VIII. XIV. XXXII. XXXIII. XXXVII. XL. XLI. tudzież przykłady на stron. 72. 108. 113. 123. 141. 149. 170. 176. 194. 197. 241. 264. 269. 347. 350. 364. 367. 380. 381. 410.

2) Wybrane dyalogi Krasickiego z tomu VII.

3) Z *Pamiętki po dobrym ojcu* rozdziały II. IV. V. XIV. XVIII. XIX. XXI. XXVII. XXIX. XXXI. XXXIII. XXXIV. XXXIX. i z tych niektóre będą się uczniom naznaczać do czytania w domu, z czego ustnie lub na piśmie mają zdawać sprawę.

С. Ćwiczenia domowe.

Oprócz ćwiczeń domowych, jakie następczają będzie czytanie książek, mają uczniowie pisać listy i dyalogi na wzór czytanych w szkole, tudzież tłumaczyć wyimki z *Chrestomatyi rossyjskiej* na tę klasę przeznaczoną.

КЛАССЪ. VI-ый (2 часа въ недѣлю).**А. Теорія Поэзій.**

Показавъ различіе между прозою и поэзіею какъ въ отношеніи внутреннихъ, такъ и внѣшнихъ свойствъ, Учитель изложитъ о раздѣленіи поэзій и о ея родахъ, а именно о поэзій лирической, дидактической и эпической, съ объясненіемъ правилъ, свойственныхъ каждому изъ нихъ и съ показаніемъ отличнѣйшихъ писателей въ этихъ родахъ. При изложеніи каждаго изъ упомянутыхъ родовъ поэзій Учитель будетъ читать въ классѣ избранные примѣры особенно изъ Польскихъ поэтовъ, какъ показано ниже подъ буквою Б.

Б. Чтеніе книгъ.

Для чтенія въ классѣ съ надлежащимъ разборомъ и объясненіемъ назначаются:

1. Изъ Ивана Кохановскаго: 1-хъ псалмъ 7 и 103-ій, 2-хъ Элегія, начинающаяся словами: „*Pańska ręka mnie dotknęła*” и послѣдняя; 3-хъ Пѣсня въ

KLASSA VI. (2 godziny na tydzień).**A. Kurs Poezyi.**

Wskazawszy nauczyciel różnicę pomiędzy prozą a poezją, tak co do cech wewnętrznych jako i zewnętrznych, wyłoży naukę o podziale poezyi i o szczególnych jej rodzajach, a mianowicie: o poezyi *lirycznej*, *dydaktycznej* i *opowiadającej*, z oznaczeniem prawideł każdemu rodzajowi właściwych i wiadomością o celniejszych poetach.

Przy nauce podanej o każdym z wymienionych rodzajów poezyi, czytać będzie w szkole wybrane mianowicie z poetów polskich przykłady, podług spisu pod literą B poniżej umieszczonego.

B. Czytanie Książek.

Do czytania w szkole z należytem rozbiorem i objaśnieniem służyć będą:

I. Z *Jana Kochanowskiego*: 1 ód Psalm 7my i 103ci; 2re Tren zaczynający się od słów: *Pańska ręka mnie dotknęła* i ostatni; 3cie Pieśń święto-jańska o życiu wiejskiem: *Wsi*

Ивановъ день о деревенской жизни: „*Wi spokojna*”; въ 4-хъ пѣсня о добродѣтели: „*Nie wierz fortunie*”, 5-хъ пѣсня о непостоянствѣ судьбы: „*Nie porzucaj nadzieje*” и. т. д.

2. Изъ Красицкаго: 1-хъ Басни: „*Lewa i животныя*” изъ второй части; *Голуби, Хранение, Охотникъ и собака, Возъ съ Снопомъ, Зайчикъ, Лошадь и Верблюды, Философъ и Мужикъ, Животисцы*; 2-хъ Сатира: „*Наставление юноши*”; 3-хъ Письмо къ Павлу „о благоразуми”; 4-хъ „*Гимнъ къ Богу*”, начинающійся словами: „*Do Ciebie Panie*”; 5-хъ описание ночи Бардами въ концѣ Оссяиновой пѣсни.

3. Изъ Нарувскаго: 1-хъ *Гимнъ къ Богу*, помѣщенный въ Хрестоматіи для III-го класса стр. 349; 2-хъ „*Костелъ смерти*”; 3-хъ „*Молтва Старца*”; 4-хъ „*Хуторъ*”; 5-хъ Отрывокъ изъ дионирамба, написаннаго по случаю выздоровленія Короля.

4. Изъ Карпинскаго: 1-хъ *О Великомъ Богѣ*; 2-хъ *къ мудрости*; 3-хъ *Возвращение съ деревню*.

spokojna i t. d.; 4te Пѣснь о снотце: *Nie wierz fortunie* i t. d.; 5te Пѣснь о нестатечности lossu: *Nie porzucaj nadzieje* i t. d.

II. Z Krasickiego: 16d Bajki: *Lew i zwierzęta z Części drugiej; Gołębie, Konwersacya, Strzelec i pies, Wóz z sianem, Zajączek, Koń i wielbłąd, Filozof i chłop-Malarze*; 2re *Przestroga młodemu*; 3cie *List do Pawła o roztropności*; 4te *Modlitwa* zaczynająca się od słów: *Do Ciebie, Panie*; 5te *Opisanie nocy* przez Bardów przy końcu pieśni Ossyana.

III. Z Naruszewicza: 16d *Hymn do Boga*, umieszczony w Wypisach na klasę IIIcią str. 349; 2re *Kościół śmierci*; 3cie *Pacierz staruszka*; 4te *Folwark*; 5te *Wyjątek z dytambu napisanego z okoliczności wyzdrowienia Króla*.

IV. Z Karpińskiego: 16d *O Wielkości Boga*; 2re *Do mądrości*; 3cie *Powrót na wieś*

5. Изъ *Князьтнна*: 1-хъ *Пѣснь просвѣщаю милостивыи Гомера*; 2-хъ *О дѣтскомъ возрастѣ*; „*Igrajcie dziatki szczęśliwe*”

6. Изъ *Дмуховскаго*: 1-хъ *Первая пѣснь Юнга*; 2-хъ первая пѣсня изъ *потеряннаго Рая*; 3-хъ *Прощаніе Гектора съ Андромачой*.

7. Изъ *Трембецкаго*: избранныя басни.

8. Изъ *Фелинскаго*: Отрывки изъ *Земледельца Делла*.

9. Изъ *Одинца*: баллада *Молитва и Истогики С-го Гаузольфа*

10. Изъ *Бродзинскаго*: *Посохъ Пророка*.

11. Изъ освобожденнаго Иерусалима, переведеннаго *Петромъ Кохановскимъ*, избранныя мѣста изъ 1-ой и 2-ой пѣсни.

V. *Домашнія упражненія.*

Кромѣ темъ, какія будутъ представляться при самомъ изложеніи науки, ученики будутъ писать краткія разсужденія о нравственныхъ и учебныхъ предметахъ, также переводить мѣста изъ Русской Хрес-

V. *Z Książnina*: 16d *Pieśń zebrzącego Homera*; 2re *O wieku dziecięcym*: *Igrajcie dziatki szczęśliwe* i t. d.

VI. *Z Dmochowskiego*: 16d *Noc 1sza Junga*; 2re *Pieśń 1sza Raju utraconego*; 3cie *Pożegnanie Hektora z Andromachą*.

VII. *Z Trembeckiego*: *Bajki wybrane*.

VIII. *Z Felińskiego*: *Wyimki z tłumaczonego Ziemiańina Delila*.

IX. *Z Odyńca*: *Pacierze i Źródło Sgo Gargolfa*.

X. *Z Brodzińskiego*: *Laska proroka*.

XI. *Z Jerozolimy wyzwolonej* przekładu *Piotra Kochanowskiego* wybrane z *pieśni 1szej i 2giej* wyimki.

C. *Ćwiczenia domowe.*

Oprócz tematów, jakie nastęrczy sam wykład nauki, pisać będą uczniowie krótkie rozprawy w przedmiotach moralnych i naukowych, tudzież tłumaczyć wyimki z *Chrestomatyi rossyjskiej* na *klasę Vtą* przepi-

томатин, назначенной для V-го класса. Они могут также испытывать свои способности въ некоторыхъ родахъ поэзіи и особенно посредствомъ перевода съ русскаго языка, при чемъ они могутъ пользоваться 2-ю частію Русской Хрестоматин, составленной для высшихъ классовъ.

КЛАССЪ VII. (1 часъ въ недѣлю).

A. Драма и Исторія Польской литературы.

Учитель изложитъ главные правила драмы и примѣнитъ ихъ къ особеннымъ родамъ драматической поэзіи. При объясненіи каждаго рода драмы, познакомитъ учениковъ съ лучшими драматическими писателями, съ показаніемъ общей характеристики ихъ сочиненій и исчислитъ замѣчательнѣйшія изъ нихъ.

Кромѣ того, кратко изложитъ Исторію Польской литературы съ присовокупленіемъ характеристики каждаго періода и съ показаніемъ лучшихъ польскихъ писателей, начиная съ XVI вѣ-

саней. — Могą также доświadczyć swoich zdolności w niektórychъ rodzajachъ poezyi, a mianowicie przezъ tłumaczenie zъ rossyjskiego; do czego imъ posłużą dwa tomy Chrestomatyi na wyższe klasy przepisanej.

KLASSA VII. (1 godzina na tydzień)

A. Dramatyka i historia literatury Polskiej.

Nauczyciel wyłoży główne prawidła dramatu, i te zastosuje do szczególnychъ rodzajówъ poezyi dramatycznej. Przy nauce o każdymъ rodzaju dramatu poda wiadomość o celniejszychъ pisarzachъ dramatycznych zъ ogólną charakterystyką ichъ dzieł, zъ których znaczniejsze wymieni.

Oprócz tego poda krótki rys historyi literatury polskiej zъ oznaczeniemъ charakterystyki każdego okresu i wiadomością o celniejszychъ pisarzachъ polskich, poczynając odъ XVI wieku. Takъ zaś przy wykładzie dra-

ка. При изложеніи же теоріи о драмѣ, равно какъ и исторіи польской литературы, онъ будетъ читать въ классѣ отрывки изъ драматическихкихъ и другихъ польскихихъ писателей, какъ показано ниже подѣ буквою Б.

Б. Чтеніе книгъ.

Для чтенія въ классѣ, съ надлежащимъ разборомъ и объясненіемъ, назначаются:

1. Изъ *Трембецкаго*: нѣсколько сценъ изъ комедіи: „*Распогительный сынъ*”

2. Избранныя сцены изъ драматическихкихъ произведеній *Заблюцкаго*, и *Корженевскаго*.

3. Изъ *Фредра* нѣсколько сценъ изъ комедіи подѣ заглавіемъ: „*Панъ Йовельскій*.”

4. Изъ сочиненія подѣ заглавіемъ: „*Dworzanin*”, *Горницкаго*: 1-хъ начало первой книги; 2-хъ *Изображеніе* кс. *Самуила Мацьевскаго*; 3-хъ отвѣтъ Крыскаго Бояновскому о *wydwarzaniu*; 4-хъ отрывки изъ IV-ой книги до стр. 568 изданія Галензовскаго.

matyki jako i historii literatury, czytać będzie w szkole wyimki z dramatów i innych dzieł polskich, podług spisu poniżej umieszczonego pod literą B.

B. Czytanie Książek.

Do czytania w szkole z należytem rozbiorem i objaśnieniem służyć będą:

1) Z *Trembeckiego*: Kilka scen z komedyi: *Syn marnotrawny*.

2) Sceny wybrane z dzieł dramatycznych *Zabłockiego* i *Józefa Korzeniowskiego*.

3) Z *Fredra*: Kilka scen z komedyi: *Pan Jowialski*.

4) Z *Dworzanina Górnickiego*: 1ód Początek Księgi 1szej; 2re *Obraz ks. Samuela Maciejowskiego*; 3cie *Odpowiedź Kryskiego* panu Bojanowskiemu o *wydwarzaniu*; 4te *Wyimki z księgi IVtej aż do stron. 568*; podług Wyd. Gałęz.

5. *Изъ Бѣльскаго: Болеславъ Кривоустый*, отъ стр. 226 до 246 издание Галензовскаго.

6. *Изъ Шилоновича: „Pomarlica“* (Надѣжь).

7. *Изъ Ивана Сялдецаго: 1-хъ „Żywot X Poczobuta“* (Житіе Кс. Почобута); 2-хъ нѣкоторыя рѣчи изъ II-го тома; 3-хъ „о религиозномъ восстаніи.“

В. Домашнія упражненія.

Домашнія сочиненія будутъ въ такомъ же родѣ, какъ и въ VI классѣ.

КНИГИ

въ пособіе Учителямъ.

1. Начальныя основанія Польской Грамматики Т. Сероцинскаго, Варшава 1838 г.

2. Польская грамматика, изданная въ Вильнѣ 1834-7 г.

3. Грамматика Якубовича, второе изданіе 1827 г.

4) *Z Bielskiego: Bolesław Krzywousty* od stron. 226 do 246 podług Wyd. Gałęz.

6) *Z Szymonowicza: Pomarlica.*

7) *Z Jana Sniadeckiego: 1od Żywot Ks. Poczobuta*, 2re Niektóre mowy i zagajenia z tomu 2go; 3cie O wychowaniu religijném.

С. Ćwiczenia domowe.

Ćwiczenia domowe będą w podobnym rodzaju jak w klassie VItej.

KSIAŻKI

potocnicze dla Nauczycieli.

1) Piérwsze zasady Grammatyki Polskiej przez T. Sierocińskiego w Warszawie r. 1838.

2) Grammatyka Polska wydana w Wilnie r. 1834—7.

3) Grammatyka Jakubowicza z r. 1827.

4. Грамматика Мучковского, второе издание.

5. Курсъ поэзиі Юсіфа Корженевскаго.

6. Польскіе писатели, предписанные Инструкцію для чтенія въ III, IV, V и VI классахъ.

7. Чтенія о Словесности, сочиненіе изданное въ Москвѣ Профессоромъ Давыдовымъ.

8. Теорія о слогахъ Т. С. (въ тетради литографированной), Варшава 1840 года.

9. Частная Риторика, Н. Кошанскаго. Санктпетербургъ, 1837 года.

10. Основанія поэзиі и краснорѣчія, К. Л. Шаллера, переводъ Ордынца, два тома 1827 года.

11. Исторія Польской литературы Михайла Вишневскаго 1840 года.

12. Литература и критика М. Граб-1837 года.

13. Библиографическо-историческій очеркъ Адама Јохера. 1840 года.

14. Максимилиана Оссолінскаго, Кри-

4) Grammatyka Muczkowskiego wyd. 2gie.

5) Kurs poezyi przez Józefa Korzeniowskiego.

6) Pisarze polscy wskazani w Instrukcyi do czytania w klasie III. IV. V. VI. VII.

7) Чтенія о словесности, dzieło wydane w Moskwie przez Professora Uniwersytetu Dawydowa.

8) Nauka o stylu przez T. S. (w kajecie litografowanym) w Warszawie 1840 r.

9) Частная Риторика. Н. Кошанскаго Санктпетербургъ 1837 г.

10) Zasady Poezyi i wymowy K. L. Szallera tłumaczone przez Ordyńca tom. 2 1827 r.

11) Michała Wiszniewskiego Historia Literatury Polskiej odr. 1840.

12) Literatura i Krytyka przez M. Grab. od r. 1837.

13) Obraz Bibliograficzno - Historyczny i t. d. przez Adama Jochera od r. 1840.

14) Maxymiliana Ossolińskiego Wiado-

тическія изслѣдованія, касающіяся исто-
рии польской литературы. 1819-22 года.

15. Cours de Littérature par Villemain,
Bruxelles 1840 года.

16. Сопиненія Ивана и Андрея Снядец-
кихъ, новое Лейпцигское издание.

mości krytyczne do dziejów literatury pol-
skiej r. 1819—22.

15) Cours de Littérature par Villemain,
Bruxelles 1840.

16) Dzieła Jana i Jędrzeja Sniadeckich.
Nowa edycja Lipska.

156143